

Spletna knjižnica Federacije za anarhistično organiziranje

Ostale materiale najdete na: www.a-federacija.org

Errico Malatesta

Anarhizem in oblast¹

Anarhija je grška beseda in označuje, točno povedano, „brezvladje“: položaj ljudi brez vsakršne pooblaščen avtoritete. Preden je cela vrsta mislecev začela pojmovati takšne vrste organizacijo kot mogočo in zaželeno, tako da je postala cilj gibanja (ki je zdaj postalo eden najpomembnejših dejavnikov v sodobnih družbenih bojih), so besedo „anarhija“ vsesplošno uporabljali za označevanje nereda in zmede; še dandanes jo v tem smislu uporabljajo neuki in nasprotniki, ki jim je do tega, da bi izmaličili resnico.

Ne bomo se spustili v filološke razprave, saj vprašanje ni filološke, temveč zgodovinske narave. Običajna razlaga te besede ne ruši njenega etimološkega pomena, temveč je iz njega izvedena, in sicer zaradi predsodka, da je za organizacijo družbenega življenja oblast nujna in da se mora torej, v skladu s tem, družba brez oblasti spremeniti v nered, v katerem niha med neobvladljivo oblastjo enih in slepim maščevanjem drugih.

Lahko je pojasniti obstoj tega predsodka in tudi njegov vpliv na pomen, ki so ga ljudje pripisali tej besedi.

Kot vsa živa bitja se tudi človek prilagaja okoliščinam, v katerih živi in s potomstvom prenaša svoje pridobljene navade. Ker se je človek rodil in živel v okovih kot potomec neizmerno dolge vrste sužnje, je v trenutku, ko je začel misliti, verjel, da je suženjstvo bistveni pogoj življenja, svoboda pa se mu je zdela nemogoča. Ker je bilo njegovo delo, se pravi kruh, stoletja odvisno od

¹ V slovenščini je bilo besedilo prvič objavljeno v zborniku Antologija anarhizma, Krt - Knjižnica revolucionarne teorije, Ljubljana, september 1986. Prevod iz Errico Malatesta, *Scritti Scelti*, Edizioni Savelli, Rim 1973. Prevedla Neda Pagon-Brglez, jezikovno pregledala Bora Zlobec-Jurčič.

dobre volje njegovega delodajalca in ker je bil navajen, da je tudi njegovo lastno življenje na voljo tistim, ki imajo zemljo in kapital, je delavec nazadnje tudi verjel, da je tisti, ki mu daje kruh, njegov gospodar; pronicljivo se sprašuje, kako bi mogel živeti, če ne bi imel gospodarja nad seboj. Na enak način je človek, katerega udje so bili od rojstva vključeni, pa vendar ni odkril, kako lahko vseeno hodi, pripisal okovom, da ga ovirajo v gibanju, medtem ko so ti v resnici zmanjševali in paralizirali moč mišic njegovih udov.

Če običajnemu učinku navade dodamo še vzgojo, ki jo delavcu daje gospodar, učitelj, svečenik itn. - vsi, ki jim je do tega, da ga naučijo, kako nujna sta oblast in delodajalec - če dodamo potem še sodnika in policaja, ki drugače misleče in to zlasti tiste, ki lahko poskušajo propagirati svoje mišljenje - prisiljujejo v molk, potem pač lahko razumemo, kako je nastal predsodek o koristnosti in nujnosti gospodarja in oblasti. Predpostavimo, da neki učenjak izdela popolno teorijo, katere namen je prepričati okovanega človeka, da ne bi mogel hoditi in tudi ne živeti, če bi ga osvobodili. Človek bi divje branil svoje okove in za sovražnika bi štel vsakogar, ki bi mu jih hotel odvzeti.

Če torej velja, da je oblast nujna in da bi brez nje morala vladati nered in zmeda, potem je naravno in logično predpostaviti, da mora anarhija, ki označuje odsotnost oblasti, pomeniti tudi odsotnost reda.

Toda to ni prvi takšen primer v zgodovini jezika. V tistih obdobjih in deželah, kjer velja oblast enega človeka (monarha) za nujnost, uporabljajo besedo „republika“ (to je oblast mnogih) v popolnoma istem smislu kot besedo „anarhija“, za označitev zmede in nereda. Sledi takšnega pomena te besede je še mogoče najti v ljudskem govoru mnogih dežel.

Ko se bo to mišljenje spremenilo, ko se bodo ljudje prepričali, da oblast ni nujna, bo beseda „anarhija“, prav zato, ker označuje „brez vlade“, postala isto kot „naravni red, skladnost potreb in interesov vseh, popolna svoboda s popolno solidarnostjo“.

Zato nimajo prav tisti, ki menijo, da so anarhisti napačno izbrali svoje ime, ker ga pač množice napačno razumejo, kar povzroča napačne razlage. Napaka ne izhaja iz besede, temveč iz stvari. Težava, ki nanjo naletijo anarhisti, ko razširjajo svoja obzorja, ne izhaja iz imena, ki so si ga nadeli, temveč iz dejstva, da njihovo pojmovanje pretresa vse stare predsodke, ki jih imajo ljudje o svoji oblasti - ali „državi“, kakor se imenuje.

Preden nadaljujemo, bi bilo dobro, da pojasnimo to zadnjo besedo - država; tu je po našem mnenju pravi vzrok mnogih nesporazumov.

Anarhisti nasploh uporabljajo besedo „država“ v pomenu vsega sklopa institucij, političnih, zakonodajnih, sodnih, vojnih, finančnih itn., s pomočjo katerih je ljudem odvzeto upravljanje svojih zadev, odločanje o lastnem ravnanju in skrb za lastno varnost; vse to je zaupano določenim

posameznikom, ki z delegiranjem ali uzurpiranjem pridobijo pravico, da sprejemajo zakone za vse in o vsem in da ljudi prisilijo k spoštovanju teh zakonov, za kar uporabljajo moč cele skupnosti.

V tem primeru beseda „država“ pomeni „oblast“ ali, če vam je tako bolj všeč, to je abstraktni izraz, katerega posebljenje je oblast. Tedaj so takšni izrazi, kot sta „ukinitev države“ ali „družba brez države“, popolnoma v skladu s pojmovanjem, ki ga želijo razširjati anarhisti, to je s pojmovanjem o rušenju vsakršne politične institucije, ki temelji na avtoriteti, kakor tudi o graditvi družbe svobode in enakosti, ki temelji na skladnosti interesov in dobrovoljnem prispevku vseh za zadovoljevanje skupnih potreb.

Toda beseda „država“ ima še mnogo drugih pomenov, med njimi nekaj takšnih, ki so posledica napačnega razlaganja, posebno kadar jih uporabljajo ljudje, ki jim bedni družbeni položaj ni nudil zadovoljstva, da bi se mogli seznaniti s prefinjenimi razlikami znanstvenega jezika, ali, kar je še slabše, kadar jih prevarajo nasprotniki, ki jim je do tega, da zabrišejo smisel ali pa ga preprosto ne želijo razumeti. Tako je beseda „država“ pogosto uporabljena za označitev vsakršne družbe ali skupnosti ljudi, ki so združeni na danem ozemlju in tvorijo to, kar se imenuje „družbena skupnost“, ne glede na način, kako so člani danega telesa združeni, in tudi neodvisno od razmerij, ki vladajo med njimi. „Državo“ uporabljajo preprosto kot sinonim za „družbo“. Zaradi teh pomenov besede naši nasprotniki verjamejo, ali bolje, razglašajo, da verjamejo, da želijo anarhisti ukiniti sleherno družbeno razmerje in vsako družbeno sodelovanje in vrniti človeka v stanje osamitve, se pravi v stanje, ki je hujše od divjaštva.

Z „državo“ po drugi strani razumejo samo najvišjo upravo v deželi, centralno moč, v nasprotju s pokrajinskimi ali občinskimi, zato drugi mislijo, da hočejo anarhisti samo teritorialno decentralizacijo, načelo oblasti pa da puščajo nedotaknjeno – tako anarhijo zamenjujejo s kantonsko ali občinsko oblastjo.

In nazadnje pomeni „država“ „pogoj, način življenja, ureditev družbenega življenja“ in tako naprej, in zato med drugim pravimo, da je nujno spremeniti ekonomski položaj delavskega razreda in da je anarhična država edina država, ki se utemeljuje na načelu solidarnosti in drugih podobnih načelih. Če torej rečemo, da želimo državo ukiniti tudi v tem drugem smislu, se nam v določenem trenutku to utegne zazdeti nesmiselno in protislovno.

Zaradi vseh teh razlogov mislimo, da bi bilo bolje, da bi se izraz „ukinjanje države“ kar najmanj uporabljal in da bi ga kazalo zamenjati z drugim, boljšim, jasnejšim in konkretnjšim – „ukinjanje oblasti“. V tej razpravi bomo uporabljali prav ta zadnji izraz.

Rekli smo, da je anarhija družba brez oblasti. Toda mar je ukinitev mogoča, zaželena in pametna? Poglejmo.

Kaj je oblast? Obstaja bolezen človeškega duha, ki se imenuje metafizična težnja in je vzrok za to, da človek, ki je sicer s pomočjo logičnega postopka abstrahiral kvaliteto nekega objekta, postal subjekt nekakšne halucinacije, ki ga žene, da abstrakcijo sprejme kot realno dejstvo. Ta metafizična težnja je kljub vsemu napredku pozitivnih znanosti še močno zakoreninjena v duhu večine naših sodobnikov. Ima tolikšen vpliv, da mnogi štejejo oblast za dejansko enoto z določenimi danimi lastnostmi razuma, pravičnosti, enakosti, in sicer neodvisno od ljudi, ki oblast tvorijo.

Za tiste, ki tako mislijo, je oblast ali država abstraktna družbena sila, ki - vselej abstraktno - predstavlja splošne interese. To je izražanje pravice vseh, in samoumevno je, da jo pravice vsakega posameznika omejujejo. Takšno pojmovanje oblasti zagovarjajo tisti, ki so zanjo zainteresirani, ki jim je nujno potrebno, da se načelo avtoritete ohrani, in ki bi vselej preživel napake oseb, ki uporabljajo silo.

Za nas pa je oblast skupek gospodarjev; in gospodarji - kralji, predsedniki, ministri, člani parlamentov in bogve, kdo še vse - so tisti, ki imajo moč, da sprejemajo zakone, ki določajo odnose med ljudmi, in moč, da vsakogar prisilijo, da se tem zakonom pokori. To so tisti, ki odločajo o davkih in jih jemljejo, ki predpisujejo vojno obveznost, sodijo in kaznujejo kršilce zakona. Človeka podrejajo pravilom, nadzorujejo in dopuščajo zasebne pogodbe. Imajo monopol nad nekaterimi proizvodnimi panogami in državnimi službami, ali, če to želijo, nad vso proizvodnjo in vsemi državnimi posli. Pospešujejo in zavirajo menjavo dobrin. Napovedujejo vojne in sklepajo mir z oblastmi drugih dežel. Dopuščajo ali ukinjajo svobodno trgovanje in še marsikaj drugega. Skratka, gospodarji so tisti, ki imajo moč, v večjem ali manjšem obsegu, da uporabljajo skupno moč družbe, se pravi fizično, ekonomsko in intelektualno moč vseh, in da vsakega posameznika podredijo svoji (gospodarski) volji. In ta moč tvori, po našem mnenju, pravo načelo oblasti in avtoritete.

Toda - kaj je razlog za obstoj oblasti?

Zakaj bi se kdo odrekel lastni svobodi, lastni pobudi v korist drugih posameznikov? Zakaj njim dajati moč, da postanejo gospodarji, ne glede na to, če sploh vsi to želijo, namreč po svoje razpolagati z močmi vseh? Ali so gospodarji tako izjemno nadarjeni ljudje, da jim to dovoljuje, na videz upravičeno, predstavljati množice? Ali delajo za interese vseh ljudi bolje, kot pa bi ljudje sami mogli delati zase? Mar so tako nepogrešljivi in tako popolni, da jim je mogoče zaupati vero vsakogar in vseh, svoje znanje in dobroto?

Tudi če bi obstajal človek neskončne dobrote in neizmerne znanja, tudi če predpostavimo nekaj, kar se nikoli v zgodovini ni zgodilo in mislimo, da se tudi nikoli ne bo, namreč, da je oblast dana najboljšim in najsposobnejšim, ali bi mar v takem primeru posedovanje oblasti karkoli prispevalo k njenemu blagodejnemu vplivu? Ali ga ne bi posedovanje oblasti paraliziralo, uničilo?

Zakaj tisti, ki vladajo, štejejo za svojo dolžnost, da se ukvarjajo s stvarmi, ki jih ne razumejo, in predvsem, da potrošijo kar največji del svoje energije za to, da se obdržijo na oblasti, da zadovoljijo in ugajajo svojim prijateljem in držijo nezadovoljneže pod nadzorstvom, upornike pa obvladajo.

Kako si gospodarji pridobijo moč - ne glede na to, ali so dobri ali slabi, pametni ali neuki? Ali se vsilijo s pomočjo vojne, osvajanj in revolucije? Če je tako, kakšna poroštva ima ljudstvo, da bo njihovi upravi pri srcu splošna korist? V tem primeru gre za preprost primer uzurpacije, in če podrejeni niso zadovoljni, jim ne preostane nič drugega, kot da odvržejo jarem z uporabo orožja. Ali so gospodarji izbrani iz določenega razreda ali stranke? Če je tako, bodo neizogibno zmagali interesi tega razreda ali stranke, žrtvovani pa bodo interesi in želje drugih. Ali so izbrani s splošnimi volitvami? V tem primeru je število edino merilo, jasno pa je, da število ni dokaz razuma, pravičnosti ali sposobnosti. V splošnih volitvah je izbran tisti, ki se najbolje znajde med množico. Manjšina, ki je lahko pol manjša od prve, je žrtvovana. Še več, izkušnja je pokazala, da je nemogoče iznajti volilni sistem, ki bi zares zagotovil izbor z dejansko večino.

Obstaja vrsta različnih teorij, s pomočjo katerih je človek poskušal opravičiti obstoj oblasti. Toda vse so, očitno ali manj očitno, zasnovane na trditvi, da imajo posamezniki v družbi nasprotne interese in da je zato potrebna zunanja višja sila, ki s predpisovanjem in vsiljevanjem pravil ravnanja prisili ene, da spoštujejo interese drugih, tako da se interesi, ki se ne skladajo, kolikor mogoče uskladijo in da vsak doseže največje zadovoljstvo z najmanjšim žrtvovanjem.

Če so, pravijo teoretiki avtoritarne šole, interesi, težnje in želje posameznika v nasprotju z drugim, kdo ima tedaj pravico in moč, da enega prisili, da spoštuje interese drugega ali drugih? Kdo lahko državljanu prepreči, da prekrši splošno željo? Meja svobode vsakega, pravijo, je svoboda drugega: toda kdo bo dosegel, da bodo spoštovane? Zaradi naravnega nasprotja med interesi in strastmi se oblast udejanja kot nujna in s tem opravičuje avtoriteto. Avtoriteta intervenira kot posrednik v družbenih nasprotjih in določi meje pravice in dolžnosti vsakega subjekta.

To je teorija; da pa teorija kaj velja, mora temeljiti na dejstvih, ki jo pojasnjujejo. Dobro vemo, da so teorije v socialni ekonomiji pogosto izdelane tako, da opravičujejo dejstvo, se pravi, da branijo privilegije in dosežejo, da jih mirno sprejmejo tisti, ki so prav žrtve teh privilegijev. Ozrmo se tu na dejstva sama.

V vsej zgodovini, kakor tudi v našem času, je oblast surova, despotska nadvlada peščice nad mnogimi ali pa je sredstvo, ki naj zagotovi gospostvo in privilegije onih, ki so si s silo, zvitostjo ali dedovanjem prilastili vsa sredstva za življenje, predvsem in zlasti pa zemljo, s katero držijo ljudi v pokorščini in jih prisiljujejo, da delajo za njihov privilegirani položaj.

Oblasti zatirajo človeštvo na dva načina: neposredno, z uporabo surove sile, se pravi s fizično

prisilo, ali pa posredno, tako da mu odvzamejo sredstva za življenje in postane brezmočno. Politična oblast uporablja prvo metodo; ekonomski privilegiji nastajajo po drugi poti. Oblast lahko zatira človeka tudi tako, da deluje na njegovo čustveno naravo in na ta način nastaja religiozna avtoriteta. Nobenega drugega razloga ni za propagiranje religioznega praznoverja, razen želje, da se ohranijo in učvrstijo politični in ekonomski privilegiji. V prvotni družbi, ko zemlja še ni bila tako gosto naseljena kot danes in so bili družbeni odnosi mnogo manj zapleteni, se je dogajalo tako: če je že neko naključje onemogočilo nastajanje navad in običajev solidarnosti ali ukinilo že obstoječe in je prišlo do prevlade človeka nad človekom, tedaj sta se dve moči, politična in ekonomska, združili v istih rokah – pogosto v rokah enega posameznika: v rokah tistih, ki so nasilno podjarmili druge in jih osiromašili, jih prisilili, da so postali njihovi hlapci in se navadili ubogati vsak njihov namig. Zmagovalci so bili hkrati lastniki, zakonodajalci, kralji, sodniki in eksekutorji.

Toda s povečanjem prebivalstva, z naraščanjem potreb, z zapletanjem družbenih odnosov je postal nadaljnji obstoj takšnega despotizma nemogoč. Zaradi svoje lastne varnosti so bili vladarji prisiljeni, pogosto celo proti svoji volji, postati odvisni od privilegiranega razreda, se pravi od določenega števila posameznikov, ki jih povezujejo isti interesi; bili so prisiljeni dopustiti vsakemu teh posameznikov, da ima sredstva za vzdrževanje. Vendar pa so vladarji obdržali najvišji in brezprizivni nadzor. Drugače povedano: obdržali so pravico, da vse izkoriščajo po lastni volji in tako zadostijo svoji kraljevski lakomnosti. Tako se je privatna lastnina razvijala v senci vladajoče sile, kot njena zaščita in – pogosto ne da bi se zavedala – kot njen sodelavec. Pojavil se je razred lastnikov, ki je postopoma združil v svojih rokah vsa produkcijska sredstva, poglavitni izvor življenja — kmetijstvo, industrijo in menjavo — in končno je postal sila po sebi. Z nadmočjo svojih sredstev za akcijo in z velikim območjem interesov, ki jih zajema, si ta sila nazadnje začne bolj ali manj odkrito prisvajati politično moč, se pravi oblast, iz katere naredi svojega osebnega varuha.

Ta pojav se je v zgodovini večkrat ponovil. Vselej kadar je v vojaških podvigih imela glavno besedo v družbi fizična sila, so osvajalci pokazali težnjo po koncentriranju oblasti in lastnine izključno v svojih rokah. Ker pa oblast ne more proizvajati bogastva in ne vsega sama nadzorovati in upravljati, se je pokazalo, da se mora nujno združiti s premožnim razredom – in tako je spet ustanovljena privatna lastnina. Tako je prišlo do delitve na dve vrsti moči: ena nadzoruje skupno moč družbe, druga pa je moč lastnikov, od katerih so postali gospodarji bistveno odvisni, ker lastniki upravljajo izvore te skupne sile.

Takšen položaj nikoli ni bil tako zelo izrazit, kot je danes. Razvoj proizvodnje, mogočna ekspanzija trgovine, velika moč, ki jo je dobil denar, in številni ekonomski dosežki, ki so od odkritja Amerike, iznajdbe strojev itn. zagotavljali kapitalističnemu razredu takšno premoč, da ni imel več

zaupanja v podporo oblasti in je zato hotel oblast prevzeti v svoje roke, oblast, ki bi bila sestavljena iz članov njegovega lastnega razreda, nenehno pod njegovim nadzorom in posebej organizirana za to, da ga ščiti pred možnim maščevanjem brezpravnih. V tem so korenine sodobnega parlamentarnega sistema.

Danes oblast sestavljajo lastniki ali ljudje iz njihovega razreda, ki so popolnoma pod njihovim vplivom, tako da najbogatejši niti ne štejejo za potrebno, da bi sami prevzeli aktivno vlogo. Rothschildu denimo sploh ni treba biti član parlamenta niti minister, zadošča mu, da so člani parlamenta in ministri odvisni od njega.

V mnogih državah proletariat nominalno sodeluje v volitvah oblasti. To je koncesija, ki jo je storil meščanski, se pravi lastniški razred za to, da bi si pridobil popularnost v boju proti kraljevski in aristokratski moči, ali pa zato, da bi odvrnil pozornost ljudstva od njegove lastne emancipacije; raje mu je dal navidezni delež v politični moči.

Toda če je buržoazija to predvidevala ali ne, zgodilo se je, da se je tedaj, ko je ljudstvu prvič dala volilno pravico, v resnici pokazalo, da je ta pravica prevara, ki samo utrjuje moč buržoazije in samo najodločnejšim med proletarci je dala varljivo upanje, da lahko prevzamejo oblast.

Tako je tudi s splošno volilno pravico — lahko rečemo *prav* s splošno volilno pravico — oblast postala hlapec in policaj buržoaznega razreda. Kako bi sploh lahko bilo drugače? Če bi oblast v določenem trenutku postala sovražna in nenaklonjena, če bi upanje v demokracijo kdaj postalo kaj več kot prevara, s katero vlečejo ljudstvo za nos, bi se razred lastnikov, ogrožen v svojih interesih, nenadoma uprl in uporabil vso svojo moč in vpliv, ki ju ima iz posedovanja bogastva, da bi omejil oblast zgolj na njeno vlogo policaja.

V vseh časih in krajih je mogoče oblasti nadeti kakršnokoli ime; ne glede na njen izvor in mehanizem je njena poglobitna funkcija, da zatira in izkorišča množice in da brani zatiralce in izkoriščevalce. Njena največja značilnost in nezamenljivo orodje sta policaj in davkar, vojak in zapor. Temu pa je treba dodati še duhovnika in učitelja, ki se obračata, kakor veter piha, medtem ko ju oblast podpira in ščiti, da duh ljudstva z njuno pomočjo ostaja hlapčevski in ponižno noseč jarem.

Oblasti so sčasoma dopolnile ta temeljni krog svojega delovanja in mu dodale nove dejavnosti. Mi celo sprejemamo tezo, da oblast v deželi, ki je kolikor toliko civilizirana, ni mogla nikoli ali je komaj kdaj obstajala, ne da bi zatiranju in izkoriščanju dodala takšne funkcije, ki so koristne in nujne za splošno družbeno življenje. Toda to dejstvo nikakor ne zmanjšuje resnice, da je oblast po svoji naravi orodje za izkoriščanje in da je po svojem izvoru in položaju „obsojena“ na to, da brani vladajoči razred in tako potrjuje in povečuje zlo gospodstva. Oblast prevzema naloge varstva življenja državljanov pred neposrednim in surovim napadom, bolj ali manj previdno potrjuje in

legalizira določeno število pravic, v glavnem prvotne običaje in navade, brez katerih v družbi ni mogoče shajati. Organizira določene javne službe in jih upravlja, na primer pošto, gradi in vzdržuje ceste, skrbi za obče zdravje, ustanavlja humanitarne ustanove, delavnice itn. in se kaže kot zaščitnik revnih in slabotnih. Da bi dokazali naše stališče, pa je dovolj že, da opozorimo na to, zakaj in kako oblast izvaja te vrste dejavnosti. Dejstvo je, da je vse, česar koli se je oblast kdaj lotila, navdihoval duh gospostva, prevlade in namen, da ohrani, poveča in ovekoveči privilegije lastništva in tistih, katerih predstavnik in branilec je.

Oblast se ne bi mogla obdržati niti kratek čas, če ne bi prikrivala svoje prave narave pod krinko splošne koristi. Ni mogoče spoštovati življenja privilegiranih, ne da bi upoštevali željo, da je treba spoštovati življenje vseh. Ni mogoče tolerirati privilegijev enih, ne da bi hkrati vsaj navidezno ne ščitili pravic vsakogar. „Zakon (oziroma tisti, ki so ga naredili, se pravi oblast) ne koristi,“ pravi Kropotkin, človekovim družbenim občutkom, če vgrajuje vanje tista pravila moralnosti, ki jih je človek sprejel, skupaj z ukrepi, ki koristijo manjšini - izkoriščevalcem, nasprotujejo pa interesom tistih, ki se utegnejo upreti, če to ne bi bilo v skladu s to predstavo o morali.“

Oblast si ne more želeli razbijanja skupnosti; kako bi tedaj ona in vladajoči razred z izkoriščanjem pridobivala svoje bogastvo? Oblast tudi ne more dopustiti, da bi skupnost sama opravljala svoje zadeve, ker bi ljudstvo hitro spoznalo, da je oblast nujna samo zato, da brani razred lastnikov, ki ljudstvo siromaši, in kaj hitro bi se otresla oblasti bogatih razredov.

Danes se oblasti soočajo z vztrajnimi in glasnimi zahtevami proletariata in poskušajo se vmešavati v odnose delodajalcev in delavcev. Poskušajo obsoditi delavsko gibanje in z varljivimi reformami spodnašati poskuse revnih, da bi si vzeli, kar jim pripada, namreč enak delež dobrih stvari v življenju, kakor ga uživajo drugi.

Moramo se tudi spomniti, da se, na eni strani, buržoazija, se pravi lastniški razred, bojuje med seboj in nenehno uničuje samo sebe in da se, na drugi strani, oblast, ki je sicer sestavljena iz buržoazije in deluje kot njen hlapec in zaščitnik, vendarle poskuša ves čas emancipirati in vsiliti svojemu varovancu svoje mišljenje in želje. Tako je ta nihajoča igra, to kolebanje med dajanjem in jemanjem, iskanje zaveznikov v ljudstvu proti razredu in med razredi proti ljudstvu, ta igra je gospodarjeva znanost, s katero preslepi naivne in ravnodušne, ki pač vedno čakajo, da bo rešitev prišla od zgoraj.

Z vsem tem pa oblast ne spremeni svoje narave. Če deluje kot regulator in če jamči pravice in dolžnosti vsakogar, maliči občutek pravičnosti. Oprošča slaba dejanja in kaznuje vsako dejanje, ki ogroža privilegije gospodarjev in lastnikov. Najbolj surovo izkoriščanje siromašnih proglašajo za pravično in zakonito, v resnici pa je nenehno počasno materialno in moralno ubijanje, ki ga počnejo

tisti, ki imajo, nad tistimi, ki nimajo. In tudi ko upravlja z javnimi dejavnostmi, počne oblast to zmeraj v interesu gospodarjev in lastnikov, ne zavzema pa se za korist delovnih množic, razen kolikor je pač nujno zato, da postanejo množice voljne prenašati svoj del dajatev. Če pa to traja, ovira in ukinja resnico in poskuša narediti um in srca mladih takšna, da postanejo ali najstrahotnejši tirani ali pokorni sužnji, pač odvisno od razreda, ki mu pripadajo. V rokah oblasti postane vsako sredstvo orodje eksploatacije, vse je uporabno kot policijski ukrep, koristen za to, da so ljudje ponižni. In vse to tako mora biti. Če je življenje človeštva boj človeka s človekom, tedaj je razumljivo, da morajo biti osvajalci in poraženci; oblast kot orodje zmagovalcev, ki naj zagotovi in zavaruje uspeh svojega boja in ga ovekoveči, se zanesljivo ne bo nikoli spustila k tistim, ki so izgubili, ne glede na to, če se je boj bil na fizičnem, intelektualnem ali na ekonomskem področju. Tisti pa, ki so se borili za to, da bi si zagotovili boljše pogoje od tistih, ki jih imajo drugi, tisti pridobijo privilegije in osvojijo gospostvo moči; takšni zanesljivo ne bodo uporabili svoje zmage za to, da bi branili pravice premaganih ali da bi omejili svojo oblast in moč svojih prijateljev in pristašev.

Oblast – ali država, če hočete – kot sodnik, pomirjevalec družbenega boja, kot nepristranski upravnik družbenih interesov — je laž, iluzija, utopija, ki ni bila nikoli uresničena in tudi nikoli ne bo. Če namreč morajo biti interesi enega človeka vedno v nasprotju z interesi drugega, če je boj človeštva res povzročil, da so postali nujni zakoni človeške družbe, če mora biti svoboda enega omejena s svobodo drugega, če je torej tako, potlej pač vedno vsak posameznik teži k temu, da bi njegovi interesi zmagali nad interesi drugih. Vsak se bori za to, da bi povečal svojo lastno svobodo za ceno svobode drugih - in to bi bila oblast. Ne preprosto zato, ker je za vse člane družbe koristnejše, da imajo oblast, temveč zato, ker bi si osvajalci hoteli zagotoviti plodove svojih zmag. Hoteli bi si uspešno podrediti podjarmljene in se obvarovati pred neprijetnostjo, da se morajo nenehno braniti; zato bodo izločili in vidno označili ljudi, ki so posebej izurjeni za policijske posle. Če bi vse to bilo res, potem bi bilo človeštvu zapisano, da bo izginilo v občasnih spopadih med tiranijo tistih, ki vladajo, in uporom pokorjenih.

Toda na srečo je prihodnost človeštva srečnejša, ker je zakon, ki vlada, milejši.

V stoletnem boju svobode in avtoritarnosti, ali z drugimi besedami, v boju med družbeno enakostjo in družbenimi kastami potemtakem v bistvu ne gre za odnose med posameznikom in družbo, niti za povečanje individualne neodvisnosti v škodo družbenega nadzora ali obratno. Bolj gre za to, da se slehernemu posamezniku onemogoči, da zatira drugega; zato, da dobijo vsi enake pravice in ista sredstva za akcijo. Gre za podporo dejavnosti vseh, ki se mora naravno spremeniti v korist vseh, zakaj iniciativa enim se nujno spremeni v zatiranje vseh drugih. Gre torej vedno za

ukinjanje gospostva in izkoriščanje človeka po človeku tako, da so vsi zavzeti za družbeni blagor in da se moč posameznika ne uporablja za zatiranje drugih in za premagovanje drugih, ampak za odkrivanje možnosti popolnega razvoja, v katerem se bo vsak poskušal združiti z drugimi zaradi večje blaginje vseh.

Iz povedanega sledi, da je obstoj oblasti, tudi če predpostavimo, da je mogoča idealna oblast pooblaščenih socialistov, ne samo daleč od tega, da bi povečala produktivno moč, ampak jo celo zmanjšuje, ker oblast omejuje iniciativo samo na peščico. Le-tej bi dala pravico, da delajo vse, ne more pa jim priskrbeti znanja in razumevanja vsega. Skratka, če ukinete zakonodajo in vse postopke oblasti, katerih namen je, da zaščitijo privilegirane in tisto, kar so želje samega privilegiranega razreda, potem ostane samo skupek posamičnih gospodarjev. „Država,“ pravi Sismondi, „je vedno konservativna sila, ki avtorizira, regulira in organizira premagovanje in zaustavljanje napredka (zgodovina pa dokazuje, da ga uporablja v svojo korist in v korist drugih privilegiranih razredov); nikoli ga ne spodbuja. Nove ideje prihajajo vedno od spodaj in so temelj družbe, ko pa so objavljene, postanejo javno mnenje in se razširijo. Toda na svoji poti vedno naletijo na obstoječe in morajo premagovati moč tradicije, običajev, privilegijev in napak.“

Da bi razumeli, kako družba lahko obstaja brez oblasti, je dovolj, če našo pozornost za hip usmerimo na to, kar se dejansko dogaja v naši družbi. Videli bomo, da se najpomembnejše družbene funkcije še dandanes opravljajo brez vmešavanja oblasti. Videli bomo tudi, da se oblast vmešava edino v izkoriščanje množic ali v obrambo privilegiranih ali zato, nazadnje, da kaznuje večino, ki je proti privilegiranim ali v opoziciji do njih. Ljudje delajo, trgujejo, se učijo, potujejo, če jim je všeč, tudi se ravnajo po prevladujočih tokovih morale ali higijene; potegnejo dobiček iz napredka znanosti in umetnosti, imajo nešteto skupnih interesov, ne da bi kdajkoli začutili potrebo, da jih kdo upravlja in jim pripoveduje, kako da naj se obnašajo v teh zadevah. Nasprotno, to so ravno tiste zadeve, ki se vanje oblast ne meša, da bi jih razvila, da bi opogumila tudi najmanjše razprave, ki so nezaveden izraz želja vseh, in to na način, ki je najkoristnejši in najbolj primeren.

Nič bolj ni oblast potrebna tudi tedaj, ko gre za večje podvige in tudi ne pri tistih javnih dejavnostih, ki terjajo stalno sodelovanje mnogih ljudi, ki živijo v različnih okoliščinah in deželah. Tisoče takšnih podvigov že danes opravljajo prostovoljno organizirana društva. In vsi se strinjajo, da so prav tovrstni podvigi najuspešnejši. Ne mislimo na društva kapitalistov, ki sodelujejo s pomočjo sredstev iz eksploatacije, čeprav se tudi v njih kaže sposobnost in moč svobodnega združevanja, ki se lahko širi, dokler ne zajema ljudstva vseh dežel in dokler ne vključi najraznovrstnejših interesov. Raje govorimo o tistih združenjih, ki jih je navdihnili ljubezen do človeštva ali strast po spoznavanju, ali pa preprosto želja po zadovoljstvu in radosti nad pohvalo,

ker to bolje predstavlja takšno skupino, ki bo obstajala v družbi, v kateri bosta ukinjena privatna lastnina in večni boj človeka s človekom in bo zato vsak našel svoje interese v skladu z interesi koga drugega, njegovo največje zadoščenje pa bodo dobra dela in zadovoljstvo drugih. Znanstvena društva in kongresi, Mednarodna reševalna služba, Rdeči križ, delavski sindikati, mirovna društva, prostovoljci, ki so se pripravljani žrtvovati, kadar nastopijo velike nacionalne ujme, vse to so primeri izmed tisočev, primeri moči duha združevanja, ki se pojavi vselej, kadar je za to potreba ali kadar je potrebno navdušenje; ta sredstva nikoli ne zatajijo. Da dobrovoljna društva ne pokrivajo vsega sveta in ne vsako področje materialnega in moralnega življenja, je kriva oblast, ki jih ovira na poti, je kriv antagonizem, ki ga rojeva posedovanje privatne lastnine, pa tudi nemoč in degradacija; to pa je stanje, v katerem je večina človeštva prav zaradi monopoliziranja bogastva v rokah peščice ljudi.

Oblast je, na primer, prevzela poštno in telegrafsko storitve, toda kako zares pomaga? Kadar so ljudje v okoliščinah, da jim je vseč in občutijo potrebo po takšnih storitvah, tedaj bodo razmišljali o njihovi organizaciji; človek z ustreznim tehničnim znanjem ne bo terjal od oblasti, da mu omogoči, da začne posel. Bolj ko je neka potreba splošna in nujna, več prostovoljcev se bo ponudilo. Ali bi ljudje imeli sposobnosti, ki so potrebne, da se proizvedejo in razdelijo življenjske potrebščine? Ni se treba bati, da bi kdo umrl od lakote čakajoč na to, da bo oblast izvajala svoje zakone. Kjerkoli obstaja oblast, povsod je treba najprej čakati, da se vse pripravi, potem pa pride ona s svojimi zakoni, da potrdi in izkoristi, kar je že storjeno. Očitno je, da je zasebni interes največji motiv za vse dejavnosti. In ker je pač tako, se bodo tedaj, ko bodo interesi vsakega posameznika postali interesi vseh (to pa se bo neizogibno zgodilo, brž ko bo ukinjena privatna lastnina), vsi aktivirali. Če zdaj delajo v korist peščice ljudi, bodo toliko bolje in toliko več delali za zadovoljitev interesov vseh. Težko je razumeti, da sploh lahko kdo verjame, da javne dejavnosti, neločljive od družbenega življenja, bolje opravljajo oblast kot delavci sami, ko bi jih opravljali po svoji izbiri ali v dogovoru z drugim pod neposrednim nadzorom vseh zainteresiranih.

V vsakem skupnem podjetju večjega obsega obstaja seveda potreba po delitvi dela, po tehničnem upravljanju, administraciji itn. Toda predstavniki avtoritarne šole se naravnost igrajo z besedami, ko vidijo razlog za obstoj oblasti v dejanski nujnosti organizacije dela. Oblast je, to moramo ponoviti, skupek posameznikov, ki so dobili ali vzeli pravico ali sredstva, da delajo zakone in prisiljujejo ljudi, da se jim pokorijo. Državni uslužbenci, inženirji itn. pa so po drugi strani ljudje, ki sprejemajo ali prevzemajo naloge za določene posle. Oblast pomeni predstavništvo moči, se pravi prenos iniciative in oblasti vsakogar v roke nekaterih. Administracija pomeni predstavništvo dela, to je svobodno menjavo storitev na podlagi svobodnega dogovora.